



IV. Évfolyam 2. szám - 2009. június

Fialka György

A REGRESSZIÓ PÉNZINTÉZETI KOCKÁZATI ELEMEI ELEMZÉSI, ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTOK, A PREVENCIÓN ELEMEI

Absztrakt

A regresszió jelentős változásokat hozott a pénzüintézetek mindennapi életében. Nemcsak a banki ügyfelek befektetési hajlandóságát változtatta meg, hanem a hiteltörlesztési fegyelmet is fellazította. A gazdasági átalakulás ugyanakkor utat nyitott a különböző bankszektorban jelentkező gazdasági bűncselekményeknek is. Írásunk ezeknek a bűncselekménynek a tipizálását végzi el, kitérve mind a banki saját alkalmazottai, mind pedig a külső személyek által elkövethető cselekmények fajtáira.

The regression has brought significant changes not only for monetary institutions. The attitude of banking customers to invest has also decreased as well as the.... However, the restructuring of economy has opened doors for economic crimes committed in the bank sector. This study explores the main categories of these crimes, which are committed not only by bank employees but also by individuals not connected to the bank.

Kulcsszavak: *pénzüintézet, biztonság ~ monetary institutions, security*

BEVEZETÉS

A regresszió, mint gazdasági jelenség a pénzüintézetekre is jelentős hatással van. Ügyfelek számának, aktivitásának és befektetési hajlandóságuknak jelentős csökkenése figyelhető meg. Átstrukturálódott a banki termékek iránti érdeklődések iránya, nagysága. Emellett a valutaérték ingadozása, folyamatos emelkedése megzavarja a banki befektetések tervezhetőségét, a hitelfolyamatok kiszámíthatóságát. Az ügyfelek által korábban felvett valutaalapú hitelek kamatai lényegesen megnöttek, ezért sok az úgynevezett „bedőlés”, vagyis megnőtt azon hitelek száma, amelyeket a hiteltartozással rendelkező ügyfelek nem képesek törleszteni.

A befektetők körében tapasztalható befektetési bizonytalanság megnőtt. Tendenciává vált a banki forgalom csökkenése. Mindez arra kényszeríti a pénzüzeteket, hogy a versenyképesség fenntartása érdekében, a felszabadult munkaerőt átcsoportosítsák, vagy elbocsássák. Ezeket a humán kényszerintézkedéseket a munkavállalói elbizonytalanodás, és a lojalitás csökkenése kíséri. Már a vezető munkatársaknál is megfigyelhető, a kifelé tekintetés, esetleges új munkahely keresése, és az ebből adódó feladati koncentráció lanyhulása. Éppen ezért a munkatársak fegyelmezetlensége, fegyelemsértési hajlama, esetleges vagyoni előnyök reményében bűnöző személyekkel való együttműködésük, vagy akár saját bűncselekmények elkövetése is megszaporodhat.

Tekintsük át a banki biztonság szempontjából a lehetséges kockázati pontokat az alábbi csoportosításban.

A BANKI ALKALMAZOTTAK ÁLTAL ELKÖVETETT FEGYELEMSÉRTÉSEK, BŰNCSELEKMÉNYEK

A fegyelem lazulása

A törvények, rendeletek, belső utasítások, szabályozások által előírt folyamatok megkerülése „egyszerűsítése” az első lépés, melyet követnek a pénzüzetet biztonsági előírásait kikerülő kísérletek. Ilyen a beléptető rendszer működésének szabotálása, szabálytalan beléptetések, illegális csomagszállítások, a dokumentáló rendszerek működésének akadályozása, pénzkezelési szabályok önhatalmú egyszerűsítése.

Az alkalmazotti lojalitás gyengülése

Bár klasszikus értelemben az alkalmazotti lojalitással összefüggő problémák nem tekinthetők fegyelmi vétségnek, mégis egy pénzüzetet esetében a lojalitás kardinális kérdés, mivel a bank alkalmazottai jelentős mértékű üzleti titkok hordozói, magatartásuk, hozzáállásuk meghatározó eleme a bank üzleti sikereinek. A gyengülő lojalitás biztos jele annak, hogy az alkalmazottak szemében a munkaadó bank érdekei hátrébb sorolódnak, és felértékelődnek az előnyösebbnek tűnő külső ajánlatok. Az ügyfeleink számára történő konkurens pénzüzetetek kiajánlása, vagy negatív lejárató kampányban való részvétel, banki üzleti titkok kifecsegése, felületen munkavégzés jellemzi döntően e kategóriát.

Szándékos tévedések, belső lopások

Ezek a szabálysértések a tudatos károkozás károkozás kategóriájába tartoznak (szabotázs, vagy bűncselekmény elkövetésének jelzés erejű szándéka). A szándékos tévedések a rendszer, vagy a kontrolleszoportok működésének a tesztelését jelzik, amelynek folytatásaként már a valódi bűncselekmények jelenhetnek meg.

A belső lopások sajátos, szinte minden munkahelyen felbukkanó jelenségek. Elsődleges oka, a felvételi szűrőmunka felületessége, valamint a befogadó kollektíva szocializációs problémái. Nyilvánvalóan a regresszió által okozott családi, és magánproblémák is szerepet játszanak az előfordulás gyakoriságában. A lopások tárgya meglehetősen sokféle lehet. Pénztől az élelmiszerig bármi előfordulhat e körben. Jelentős közösségzüllesztő hatása miatt kiemelten kezelendő kérdés.

Számlacsalások

Ennek keretében a dolgozók a kezelésükre bízott ügyfélszámlákkal általuk felfedezhetetlennek vélt tranzakciókat próbálnak végrehajtani. (Például alvó számla, kamatkezelés hamisított okmány fedezetével elutalás. Igazi veszélye az, hogy tűzfalon belüli tranzakciókat takar a saját, vagy egy valós kolléga kódjának felhasználásával végrehajtott, látszólag szabályos adatkezelés.

Összejátszások külső bűnelkövetőkkel

A valódi veszélye az, hogy a bűnöző belső kapcsolatával összejátszva realizálja a tranzakciót, így a kontrollpontok megkerülésére jelentősen megnőhet esélyük.

Itt előfordulhat személyes és számla- adatok kiadása, anyagi ellenérték fejében, vagy hamis igazolások befogadásával számlafosztogatás.

A humán felvételi munka növekvő nehézségei

Megnövekedik a jelentkezők létszáma, de a kontroll lehetőségek, a gyors elbocsátások és a megszűnő munkahelyek jelentősen megnehezítik a referenciák kontrollját. Az ár-érték arány is szerepet játszik a munkaerő minőségében.

Elbocsátások körüli anomáliák

A jelenlegi munkaügyi bírósági gyakorlat megnehezíti a „könnyű válás” esélyét, felszaporodnak a perek, gyakoriak az utólagos munkatevékenységet elemző-értékelő vizsgálatok. Veszélybe kerülnek az üzleti és a bankbiztonsági titkok, a gyakori nehézségekkel történő válások miatt. A pénzszállítással kapcsolatos információk kikerülnek, amelyek akár a rablás bekövetkezésének esélyét növelhetik.

KÜLSŐ BŰNCSELEKMÉNYEK

Erősödő aktivitás

A pénz hiánya a bűnözők körében megnöveli a pénzhezjutási lehetőségek felkutatását. Keresik az információkat, a gyenge pontokat, azokat a lehetőségeket, amelyek még kevésbé ismertek. Felbukkant e körben is a megélhetési bűnözés, primitív elkövetési kísérleteket generálva. Számottevővé váltak ismét az erőszakos bűncselekmények különféle formái, az ATM kiszakítástól a fegyveres bankrablásig.

Megtévesztés, csalás, hamisítás

Az úgynevezett intelligens „fehérgalléros” bűnözés kedvenc területe. Az ügyintéző és az ügyfél megtévesztése, félrevezetése különféle trükkökkel, (pl. a valutaváltás külföldi állampolgárként) különféle valódinak látszó okmányokkal, bizonylatokkal pénzelutalás vagy felvétel, akár több bankon keresztül utalgatással.

Lopási szituációk

A bank területére, vagy környezetére szervezett lopások tartoznak ide, döntően a banki ügyfelek fondorlatos megkárosítása a cél. Bekövetkezésük gyengíti a bank biztonsági megítélését.

ATM bűncselekmények – kifizeléstartól – kirántásig

A pénzkidó automaták mindig megmozgatták a bűnözők fantáziáját, mivel ezek fosztogatása csak lopási kategóriába tartoznak. A különféle trükkös segédeszközök segítségével a kártyaadatok megszerzésétől, az ATM-ek erőszakos kitépésével történő elvitelig igen széles skáláját vonultatják fel. A robbanó festékpátronos /dye-pack/ védekezési módszer bevezetésével csökkenni látszanak az ezen elkövetési módszeres cselekmények.

Bankrablás

Számottevő növekedés látszik, a pénzhezjutás ezen módszerét alkalmazók aktivitásában. A profi és az amatőr elkövetések aránya eltolódott, ami a megélhetési bűnözés e területre történő betörését jelzi. Sajnos, a bankrablások anatómiája alapján, előjelezhető a túszejtéses esetek gyakoriságának, valamint erőszakosságának növekedése.

Szabotázscelekmények

Leggyakoribb elkövetési mód a bombafenyegetés. Általában a legfontosabb oka, a bank működésének korlátozása egy bizonyos időszakban. Ez vagy egy célszemély, vagy a bankfiók tevékenységét kívánja korlátozni. Előfordulhatnak olyan cselekmények is melyek az intézmény üzemszerű működésének korlátozásával kívánnak kárt okozni, mint például az energiarendszerek működése, az odavezető út elzárása, az átviteli eszközök működése.

KÖZTES ESEMÉNYEK

Ezek a cselekmények nem tartoznak a közvetlen a bank működésével összefüggő események közé. Ami miatt mégis kezelnünk kell, az a bank jó hírének a rongálása történhet ezek bekövetkeztekor.

Nápolyi rablás

A jelenség neve elterjedésének kezdeti helyszínéből ered. Kifigyelik, vagy eleve az ügyfélt követve jönnek a bűnözők, és nagyobb összeg felvételekor annak gépjárműve kerekét kiszúrva, megállásra szólítják fel, mikor az már leeresztett. Segítőképpen megállnak ők is, s míg a kerékcseré zajlik, kilopják a járműből a pénzt. Ez az alapmódszer, de több verziót megtapasztaltak már.

Hamis átutalási végpont a bank

Más bank, vagy idegen ügyfél megkárosításával a pénzt több számlán megjárattva, a utolsó állomás a saját bank. Lényeges, hogy ha frissen nyitott számlára hirtelen nagy összeg érkezik, akkor érdemes ennek eredetét kontroll alá vetni. Ez esetben a bankot erkölcsi kár érheti.

Környezeti bűncselekményekben érintettség

A banki létesítményt érintő, vagy a banki alkalmazott cselekvő részvételével bekövetkező nem banki típusú bűncselekmények tartoznak ide, melyek jó hírnév rontás, vagy kártérítési kötelezettség kérdését vethetik fel

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREK

Károkozások (külsős dolgozók által)

Szerződéses partnereink, akik létesítményeikben őrzési, vagy biztonságtechnikai üzemeltetési tevékenységet végeznek, szintén a fent említett problémák okán saját alkalmazottaik révén érintettek. A hibás, rossz teljesítések a pénzügyintézetben történnek, ezért ezek elsődleges kárhelyszíne a bank. A dolog összetettebbé válik, ha a fővállalkozó alvállalkozón keresztül teljesít.

Szerződésszegések

A vállalkozó a megnövekedett költségeit a szerződési feltételek egyoldalú egyszerűsítésével kívánja csökkenteni, vagy a biztonsági és a minőségbiztosítási kikötéseket „egyszerűsíti”.

Bűncselekmények

A vállalkozó alkalmazottai, vagy alvállalkozója követ el a bankban bűncselekményt /pl. lopás/ vagy hibás teljesítése következménye képen következik be bűncselekmény.

FELÜGYELETI SZERVEK

Ellenőrzések aktivitásának növekedése

Ügyfélbejelentések, megszorodott panaszok okozhatják.

Külső feljelentések számának növekedése

A bank tevékenysége, egyoldalú szerződés változtatása, az árfolyam ingadozást követő változtatásai sok embert készítenek az igazságot keresésének erre az útjára.

Megfelelések változása, kockázati szempontok

A bekövetkező központi változtatások száma nő, melynek meg kell gyorsan felelni, a BASEL II. kockázati előírásai által előírt folyamatokat követni kell.

Szabályzások gyakori változtatása

A PM, a PSZÁF az események követése mentén sűrű irányítási szándékkal próbálja a hatások negatív életét csökkenteni.

A „SZOMSZÉD VÁR”

A szakmai kíváncsiság

Növekvő a szakmai „kíváncsiság” melynek lehetnek negatív következményei. Üzleti információk kerülhetnek ki bankról, ügyfélről, kockázatokról.

Közös ügynökök, ügyfélcsábítás

Az ügynökhálózatok összelógnak, részükről elbírálás kérdése, hogy hová viszik az ügyfelet.

Bár KELL a felügyelt együttműködés

A kockázatkezelés sokkal hatékonyabb, ha a bűncselekmények elleni fellépésben közös akciókat hajtanak végre.

A PREVENCIÓ LEHETŐSÉGEI

Folyamatos ÖNTUDATNÖVELŐ lépések

A bank belső erőforrásai felhasználásával, nem feltétlen pénz jellegű öntudatfejlesztő programot szükséges kidolgozni. Ez a munkakörülmények, a munkavégzés helyszíne, a közösségi szellem, a biztonsági körülmények javítása.

Folyamatos belső tájékoztatók, biztonsági oktatások növelése

A valós helyzet banki szintű interpretálása, értékelése segítő intézkedések, tanácsok a dolgozók részére. A biztonsági kockázatok megnövekedését, kezelését taglaló oktatások számát és helyszíneit növelni szükséges.

Folyamatok kontrollrendszerének revíziója

A banküzemi folyamatokat az új kihívások tükrében szükséges felülvizsgálni, és a szükséges mértékben korrigálni.

Adatbeviteli pontok ellenőrzése

Az adatbevitellel foglalkozó munkatársak tevékenységét többszörös kontroll alá kell vetni, véletlenszerű, de szervezett módon.

Személyzeti szűrőmunkát támogató biztonsági ellenőrzés

A munkatársak kiválasztási folyamatába kockázati alapon be kell vezetni biztonsági szűrési paneleket. Ezek alkalmazása a közösségi szellem növekedésére és a belső bűncselekmények csökkentésére szolgál.

Ügyfélkontrollt támogató biztonsági ellenőrzés

Az ügyfélkiválasztás vállalati folyamatait segítő kockázati alapon szerveződő biztonsági ellenőrzésekkel csökkenthetjük a banki veszteségeket.

Erős, példamutató visszaszármaztatás

Sok bűnöző gondolja, hogy a bank nem tud, vagy nem akar a vesztesége behajtásában előre jutni. Meg kell szervezni az erős demonstratív behajtásokat, deklarálva, hogy határozott, jól szabályozott folyamatok mentén következetesen eljár az intézet.

Határozott operatív lépések a belső lopások és elkövetők felderítésére

Minden belső lopást felkell deríteni, új operatív eszközök és módszerek alkalmazásával. A közösség hangulati tényezőit jelentősen javítja, a biztonságérzet ilyen típusú erősítése.

Alkalmazotti együttműködés növelését támogató lépések

A biztonságvédelmi tevékenység egyik legfontosabb eleme az alkalmazottak biztonsági felelősségtudatának növelése, együttműködési hajlamuk növelése. A regresszió első bizonytalansági faktora ez ellen hat a legintenzívebben.

Környezeti „aktivitások” kiszűrésének eszközrendszerének, személyi feltételeinek növelése

Fokozni szükséges a biztonsági és banki alkalmazottak deviancia érzékenységét. Minden felderítési kísérletet, elkövetési előkészületet észlelni és megszakítani szükséges. Eszközrendszerüket mely a biztonság védelmét elősegíti, valamint a dokumentálást végzi folyamatosan fejleszteni kell. Ezek tartalmi és demonstratív védelmi hatása mérhető.

A biztonsági jelenléttudat erősítése

Gyakoribb ellenőrzésekkel, folyamatos vizsgálatok végzésével, látványos technikai demonstrációval, folyamatok látványos kontrolljával, és nyílt, folyamatos vissza-jelzésekkel javítható a jelenlét tudata.

A készpénzforgalom szabályai betartásának folyamatos ellenőrzése

A legveszélyesebb pontja a banki folyamatoknak, a készpénzzel kapcsolatos tevékenységek körül jelenik meg. A támadások célpontja a készpénz, tehát ennek jelentősebb mozgatása, szállítása, kiadása folyamatainak szabályai nem megkerülhetők!

Intelligens elemzőszoftverek bevezetése

A biztonságtechnikai eszközök új lehetősége az intelligens ellenőrző szoftverek fejlesztése, bevezetése az ellenőrző tevékenységbe. Nagy jövője van azoknak az IP alapú digitális képfeldolgozási módszereknek, amik a felismert, elemzett devianciák alapján keresik a helyszínhez nem illő személyeket, viselkedési formákat.

Külső partnereink kontroll rendszerei fejlesztése

Szerződéses partnereink munkavégzésének minőségi elemeire folyamatos elemző szoftverek vigyázzanak, melyek adatbázisát a tevékenységi helyekről folyamatosan kell begyűjteni.

Erős „rosszpartner” adatbázis üzemeltetés

Szükséges egy olyan adatbázist üzemeltetni, amely esemény centrikus alapon gyűjti a bekövetkezéseket, elemzi ezek eloszlását, országos, sőt Európa szintjén. Ez nagyban segíti a bűncselekmény elkövetések akadályozását, megelőzését.

A BANKSZÖVETSÉGBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK

A Magyar Bankszövetség a törvényes közös védekezés lehetséges forrása.

- Hazai-külföldi elkövetési minták, gyakoriságok elemzése, prevenciós egyeztetések

A bankszövetségi tisztségviselők rendszeres résztvevői az EU-s bankszövetségi rendezvényeknek, így célzott információ gyűjtéssel és cserével segíthetik a tervezett, tudományos alapossággal végezhető pénzügyi bűnmegelőzést.

- ORFK együttműködés

A Bankszövetség alkalmas partnerként megkötötte szerződését az ORFK vezetőjével, ami gyümölcsözően együttműködő munkacsoportok létrehozásával segíti a bűnmegelőzési tevékenységet. Jövője a gyorsaságában, a széleskörű adatcserében, az oktatási együttműködésben és a tudatos bűnmegelőzésben rejlik. Ebben a munkacsoportrendszerben el kell érni a tevékenységet akadályozó jogi akadályok felszámolását, a magánbiztonság fogalomrendszerének kialakítását, a résztvevők státuszát, feladatait és a tevékenységi területeit.

Fent leírtak normál fejlődés esetén is fokozatosan megjelennek biztonságvédelmi igényként, természetesen egy elhúzódó, időben eloszló jelleggel. A regresszió ez esetben hajtómotorként felgyorsította a védelem elemeinek erősödését, változtatásának igényét. A külső helyzet jelentős romlása, vagy javulása újbóli megfontolásokat, elemzéseket követel meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Vasvári György: Vállalati biztonságirányítás – informatikai biztonságmenedzsment, Info-Szakkönyv Bt., 2007
2. Vasvári György: Bankbiztonság, Információs Társadalomért Alapítvány, 2008